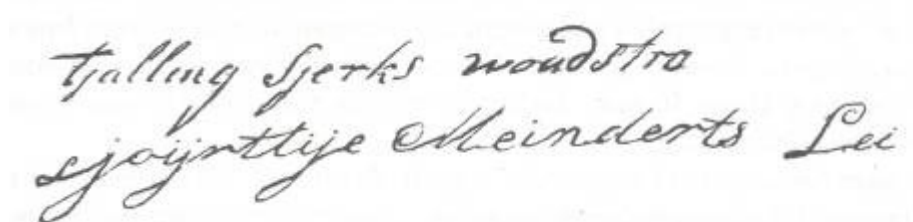

Stammoeders Sjoerdje Meinderts Leij

Pas maar op. Genealogie is in wezen uiterst behoudend, om niet te zeggen aartsconservatief. Het onderzoek richt zich doorgaans op de mannelijke naamdragers. Onze familie is zo groot dat er niet, of slechts zijdelings, te denken valt aan het uitspitten van de nazaten van vrouwelijke Van der Woudes. Daar was ik *'the hard way'* al snel achter. Toch spelen de vrouwen in de geschiedenis van onze familie uit de aard van de zaak een rol van bijzondere betekenis. Daarom, maar ook gewoon omdat het leuk is, verdienen zij genealogische aandacht. Het ligt in de bedoeling op de site zo af en toe miniatuurtjes over stammoeders te brengen. Daar steekt geen systeem achter en er zit ook geen chronologische opbouw in de behandeling. Het is gewoon de bedoeling één van onze stammoeders wat nader te belichten. Dit keer gaat het over Sjoerdje Meinderts Leij (1799-1888).

Het blijft oppassen geblazen met de namen, die opduiken bij het genealogisch onderzoek naar onze familie. De schrijfwijze wil namelijk nog wel eens afwijken. Soms is er sprake van een onversneden Friese variant; 'Woudstra' wordt 'Walstra': dat klinkt wel logisch. Maar soms zie je echt de meest vreemde verbasteringen. Zo ook bij de hoofdpersoon van dit artikeltje. De ogenschijnlijk zo eenvoudige voornaam 'Sjoerdje' wordt regelmatig verhaspeld. Haar achternaam geeft daar soms aanleiding toe, want een klerk kon immers niet horen, of hij 'Lei' of 'Leij' moest schrijven - en nakijken moest hij het vast wel, maar dat was gelet op de rij wachtenden voor het loket soms geen optie. Haar voornaam kan echter op de meest groteske en vreemde wijzen in akten voorkomen. Van Sjuttje tot Sjoerdje en eigenlijk bijna alles wat daar tussen ligt. De meest vreemde schrijfwijze was - wonderlijk genoeg - van haar eigen hand afkomstig. De ondertekening van haar eigen trouwakte geschiedt met haar volledige naam. Ze ondertekent op die blijde dag in maart 1819: 'Sjoijrttje Meinderts Lei'

A handwritten signature in cursive script, written in dark ink on a light background. The text reads 'tjalling Sjerks woudstra' on the first line and 'sjoijrttje Meinderts Lei' on the second line. The handwriting is somewhat slanted and shows signs of being written quickly.

Geen vreemde hanenpoten, maar duidelijk leesbaar. Op zijn minst een merkwaardige spelling. Het is aardig om op te merken, dat zij dus al prima kon schrijven en dat was in die tijd overigens al heel wat voor een vrouw van haar stand. Haar moeder en schoonmoeder bijvoorbeeld, waren de schrijfkunst niet machtig. Zoiets staat dan ook in die huwelijksakte vermeld. De juiste schrijfwijze van de naam van Sjoerdje blijft dus onduidelijk. Ik geloof dat het Sjoerdje moet zijn geweest, omdat zij naar goed Fries gebruik naar beppe is vernoemd. Die oma heette Sjoerdje Gerks. Ik kies daarnaast voor Sjoerdje, omdat die schrijfwijze het meest voorkomt.

De spelling van haar naam mag dan onduidelijk zijn; ook de exacte geboortedatum van Sjoerdje kon slechts via indirect bewijs bepaald worden. Dat zit zo: de geboortedatum die in

latere bevolkingsregisters genoemd wordt is 29 maart 1799. Dat kan de juiste dag zijn, maar het is waarschijnlijker, dat het rond die tijd geweest en daar is een reden voor.

Bij het huwelijk dienden de aanstaande echtelieden een aantal bescheiden te overleggen, waaronder hun geboortebewijs. Dat nu, had Sjoerdje niet, wat logisch is omdat haar ouders doopsgezind waren. Geen paniek, want in zo'n geval werd een rits vrienden en bekenden uit de hoge hoed getoverd. Er werd - zo heette dat officieel - een akte van bekendheid opgemaakt. Zo'n document is een goudmijn voor het onderzoek omdat er veel familieleden met naam en toenaam in opgevoerd worden. Van alle mensen wordt gezegd in welke verhouding zij tot de bruid of bruidegom slaan. Daar staat, kortom, nogal wat genealogische informatie in, maar daar gaat het nu niet over. Terug dus naar haar geboortedatum. In deze akte komen zeven mensen aan het woord, onder wie haar ouders en haar aanstaande schoonmoeder, Neeltje Tjallings. Zij verklaren allemaal dat Sjoerdje 'een dogter is van Meindert Gerrits Lei en Antje Jans, Egtelieden, arbeiders onder Hardegarijp' en dat 'deze dogter geboren is in den jaare 1799, eenige weeken voor de maand mey, te Veenwouden, alwaar haren ouders destijds waren woonagtig, dog niet in 't geboorteregister ingeschreven, omdat zij niet is gedoopt.' Het mag duidelijk zijn, dat zelfs haar ouders niet meer precies wisten, wanneer zij geboren was. De vraag blijft, waarom de een of de andere ambtenaar dan wel kon weten, dat het om de 29ste maart ging. Dat is natuurlijk op zijn minst verdacht; als er maar iets stond, moeten we maar denken.

Het leven van Sjoerdje valt in grote trekken wel te beschrijven. Zij was in ieder geval niet het enige kind thuis. Op 27 augustus 1834 wordt een memorie van successie opgemaakt door de erfgenamen van Antje Jans Lei. Zij is de moeder van Sjoerdje - en van Evert, Jan, Sjoerdje, Gerrit, Pieter, Gerk, Gerben, Aaltje en Syke Meinderts Leij. Als bezit wordt genoemd: de helft van een huis en werf te Hardegarijp, nr. 6; de helft van enkele pollen vergraven land onder Veenwouden; de helft van stukjes land onder Oenkerk; de helft van enkele pollen petland onder Hardegarijp; de helft van land te Rinsumageest, groot een bunder, 47 roeden. Ook Tjalling Sierks is aanwezig bij de opmaak van de akte; hij ondertekent eveneens. Een groot gezin dus en misschien zijn er nog wel meer kinderen geweest. Vader Meindert Gerrits was schipper en diaken van de menniste gemeente. De familie Leij zal niet rijk geweest zijn, maar men was ook niet helemaal onbemiddeld.

De latere echtelieden Sjoerdje Meinderts Leij en Tjalling Sierks Van der Woude zijn samen opgegroeid. Hij was bijna twee jaren ouder, maar dat was natuurlijk geen bezwaar. Hun ouders gingen veel met elkaar om, zowel zakelijk als privé. Er bestaan meerdere akten, waarin sprake is van (land)verkoop tussen Meindert Gerrits en Sierk Sijes. Bij de dood van de laatste gaat Meindert trouwens ook aangifte doen. Hij wordt dan 'gebuur' genoemd. De kinderen moeten elkaar dus goed gekend hebben. Laat ik het fabuleren maar niet de overhand nemen, maar het is best aardig om te veronderstellen, dat het bij Tjalling en Sjoerdje om jeugdliefde is gegaan. Of ligt er door een vroegtijdige zwangerschap toch een wat meer praktische grondslag achter hun relatie?

Tjalling zal niet onknap geweest zijn, 'hij was lang van aangezicht en had een breed voorhoofd, blond haar en blauwe ogen - hij haalt het vast niet bij mij, maar toch. Zoals hierboven opgemerkt werd, moesten de jonggeliefden al spoedig trouwen. Toch moet het een redelijk goed huwelijk geweest zijn en Tjalling en Sjoerdje delen lief en leed tot zijn dood in 1866, dat is toch al snel zo'n kleine vijftig jaar. En dat, terwijl hij toch maar 68 jaren oud werd. Er zijn er, die het voor minder doen.

Vlak voor haar huwelijk werkt Sjoerdje nog als dienstmeid. Na de geboorte van hun oudste dochter Antje en het daaropvolgende huwelijk neemt zij het beroep van huismoeder op. Het gezin Van der Woude-Leij groeit voorspoedig. Uiteindelijk komen er acht kinderen uit de kool tevoorschijn: zes meiden en twee jongens. In volgorde van opkomst: Antje, Neeltje, Meindert, Baukje, Sierk, Fokje, Sijke en Aaltje. Ik heb in de burgerlijke stand van Dantumadeel niet meer geboorten kunnen vinden. Alle kinderen bereiken de volwassen leeftijd en dat is voor die tijd toch wel uitzonderlijk, want het leven was hard en de kindersterfte zeer hoog.

Potschip in Zuiderzeemuseum. Foto door de auteur

Het gezin moet een weinig honkvast beslaan geleid hebben. De thuisbasis bleef heel lang Veenwouden. Tjalling begon aan een reeks beroepen, van 'boereknecht' tot dagloner en potschipper. Alle kinderen kwamen uiteindelijk goed terecht, alleen Sijke en Sierk blijven ongehuwd. Zij namen uiteindelijk het schip, 'De Hoop' over. Zo'n potscheepje was zeer klein en de omstandigheden aan boord zullen bepaald niet gemakkelijk geweest zijn. Er valt in het leven van Sjoerdje ook leed te verwerken. Nog tijdens Tjallings leven verliezen zij kinderen: Neeltje overlijdt in 1858, Fokje in 1862 en Aaltje in 1867. Toen was Tjalling trouwens ook al overleden. Het gezin was op 6 november 1865 officieel verhuisd van Dantumadeel naar Oostermeer, nabij Bergum in de gemeente Tietjerksteradeel. Daar sterft Tjalling Sierks van der Woude op 23 januari 1866 'des morgens ten tien ure, in een schip'. Sjoerdje zelf behoorde tot de zeer sterken. Zij leeft nog een fiks aantal jaren in Bergum, naar ik aanneem samen met Sijke en Sierk op het schip. Ze overlijdt tenslotte op de gezegende leeftijd van ruim 89 jaren.

** Heden overleed, in den ouderdom van ruim 89 jaren, onze geliefde Moeder SJOERDJE M. LEI, Wed. T. S. v. D. WOUDE. Bergum, 24 Juli 1888.
Uit aller naam,
S. T. v. D. WOUDE.
Kennisgeving aan Vrienden en Bevanstiae